

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
ЯК ОСНОВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИENSURING NATIONAL SECURITY AS THE MAIN FUNCTION
OF THE STATE

У статті розглянуто національну безпеку як одну з найважливіших функцій держави, без якої неможливий сталій розвиток суспільства та економіки. В умовах сучасного світу, де геополітичні, економічні, соціальні та технологічні зміни відбуваються надзвичайно швидко, забезпечення національної безпеки стає пріоритетним завданням для кожної країни. Це есе досліджує актуальність забезпечення національної безпеки, підкреслюючи її важливість як основної функції держави в сучасних умовах. Враховуючи виклики, які стосуються не лише зовнішнього але й внутрішнього середовища, геополітичні процеси не залишили осторонь й військову складову національної безпеки, тому питання швидкої адаптації до змін, викликаних військовою глобалізацією, трансформація традиційних уявлень про війну, а також значення безпекової складової у формуванні демократичної держави – є частиною дослідження. В статті зазначено, що безпекова складова повинна розглядатися як основа для розуміння суті функцій держави. Саме наявність безпекової основи виправдовує втручання держави в повсякденне життя суспільства. Виконання державних функцій має постійний і систематичний характер, здійснюючись протягом усього періоду існування об'єктивно зумовлених завдань, що стоять перед державою. В процесі дослідження було розглянуто поняття «безпека». В свою чергу було проаналізовано функції держави в забезпеченні національної безпеки. Встановлення чітких критеріїв дасть змогу класифікувати функції за принципом внутрішніх та зовнішніх. Цей поділ сприятиме формуванню багаторівневої структури функцій, де основні функції будуть виокремлені як такі, що мають першочергове значення, а неосновні розглядатимуться як допоміжні щодо основних. Зазначено, що впродовж останніх 10 років нова глобальна ситуація в Україні підкреслює необхідність створення більш справедливої та прозорої системи міжнародних відносин, усунення принципу подвійних стандартів і консолідації світової спільноти для вирішення невідкладних питань безпеки не лише України але й усього людства. Однак, через об'єктивні та суб'єктивні чинники, у світі так і не було створено єдиного правового поля, яке б дозволило забезпечити планомірне та безконфліктне досягнення цієї мети.

Ключові слова: безпека, національна безпека, держава, державна безпека, функція держави, загрози.

The article examines national security as one of the most important functions of the state, without which sustainable development of society and economy is impossible. In the conditions of the modern world, where geopolitical, economic, social and technological changes occur extremely quickly, ensuring national security becomes a priority task for every country. This essay examines the relevance of ensuring national security, emphasizing its importance as the main function of the state in modern conditions. Taking into account the challenges that concern not only the external but also the internal environment, geopolitical processes have not left aside the military component of national security, so the issue of rapid adaptation to changes caused by military globalization, the transformation of traditional ideas about war, as well as the importance of the security component in the formation of a democratic state – is part of the study. The article states that the security component should be considered as the basis for understanding the essence of the functions of the state. It is the presence of a security basis that justifies the intervention of the state in the everyday life of society. The performance of state functions has a permanent and systematic nature, being carried out during the entire period of existence of objectively determined tasks facing the state.

In the process of research, the concept of "security" was considered. In turn, the functions of the state in ensuring national security were analyzed. Establishing clear criteria will make it possible to classify functions according to the principle of internal and external. This division will contribute to the formation of a multi-level structure of functions, where the main functions will be singled out as having primary importance, and the non-main ones will be considered as auxiliary to the main ones.

It is noted that over the past 10 years, the new global situation in Ukraine emphasizes the need to create a fairer and more transparent system of international relations, eliminate the principle of double standards and consolidate the world community to solve urgent security issues not only of Ukraine but of all humanity. However, due to objective and subjective factors, a single legal field was never created in the world, which would allow to ensure systematic and conflict-free achievement of this goal.

Key words: security, national security, state, state security, function of the state, threats.

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.41.25>

Кучменко В.О.

к. екон. наук, доцент,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління
та адміністрування
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Бондаренко О.В.

студент II курсу магістратури
факультету національної безпеки,
права та міжнародних відносин
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Постановка проблеми. Ряд подій, які відбуваються у сучасному світі змушує нас переосмислити роль держави в суспільному житті, зокрема спостерігається тенденція до її зменшення. Водночас зростає роль громадянського суспільства, яке покликане обмежити

надмірні функції держави, що мали місце в минулому, встановити ефективний контроль за їх реалізацією та визначити параметри функціонування держави, особливо в сфері безпеки.

Повномасштабне вторгнення довело, що питання забезпечення національної безпеки

безумовно потребує державної підтримки яка вдало співпрацює з громадянським суспільством. Завдання забезпечення національної безпеки сьогодні є ключовим для України, оскільки воно є умовою та метою реформування усіх сфер державної та суспільної діяльності. Зміст цих перетворень повинен бути спрямований на забезпечення та всебічне укріплення суверенітету України, відновлення та збереження її територіальної цілісності.

Сучасна світова ситуація характеризується наявністю «точок напруження», прагненням інших держав реалізувати свої геополітичні плани та невирішеними соціальними проблемами за рахунок інших країн. В Україні виникла необхідність визначити орієнтири системи безпеки, вивчити міжнародний досвід та впровадити його в процес удосконалення законодавства щодо національної безпеки, що й підкреслює важливість нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання забезпечення національної безпеки, визначення його місця та ролі в сучасному суспільстві не є новим, адже досліджувалось в працях таких вітчизняних вчених як: Глуценко О. [1], Джураєва О. [1], Дикий А. [3], Дика О. [3], Наумчук К.[3], Тростенюк Т.[3], Ситник Г. [8], Помаза-Пономаренко А. [6] та інші. Науковці проводили дослідження щодо визначення місця та ролі національної безпеки в державному управлінні, проте їхні результати не знайшли свого відображення ні в законодавчому регулюванні, ні в державній політиці забезпечення національної безпеки.

Метою статті є з'ясування «функції» національної безпеки в державному управлінні через з'ясування її сутності.

Виклад основного матеріалу. Протягом історії людства цінність безпеки та окремого громадянина, потреба в завжди були й залишаються важливими для держави, та її існування в цілому. Процеси глобалізації, інформаційно-технологічний прорив, посилення взаємозалежності держав, економічна інтернаціоналізація, розвиток промисловості, науки та медицини мають неоднозначний вплив на безпеку. Світові зміни впливають на міждержавні відносини та їх становлення, у зв'язку з цим розширюється простір безпеки: в нього включаються не тільки питання, пов'язані з військовою та державною безпекою, а й безпекою практично в усіх галузях життєдіяльності людини. Необхідність у забезпеченні безпеки органічно пов'язана з виникненням та розвитком держави, забезпеченням державних інтересів та формуванням права шляхом створення нових норм, що сприятимуть захисту держави [10].

В результаті існування такої необхідності в кожного з нас виникає питання визначення поняття «безпека», адже на рівні державного значення її трактування має бути однаково зрозуміло для кожного. Поняття «безпека» розуміється, насамперед, як стійкий стан суспільного організму, що зберігає свою цілісність та здатність до саморозвитку, незважаючи на несприятливий зовнішній та внутрішній вплив. Стійкість суспільної системи пов'язана з її здатністю зберігати динамічну рівновагу, успішно адаптуватися шляхом політичних та інших механізмів до умов існування, включаючи ефективне подолання кризових явищ, економічних труднощів та розв'язання соціально-політичних конфліктів. Таке трактування дозволяє підкреслити значимість та важливість кожного.

Тоді виникає питання щодо функцій держави в забезпеченні національної безпеки. Зазвичай у наукових працях традиційним є сприйняття поняття «функції». Більшість досліджень, що базуються на традиційному сприйнятті функцій держави, не виходять за межі усталених уявлень, іноді лише зовні модифікуючи визначення шляхом використання синонімів. До прикладу в працях з соціології Н. Луман розглядає функцію на винятково теоретичному рівні. На думку науковця, поняття функції означає предметний зміст, який виходить за межі простої неперервності самореферентної репродукції («підтримання постійності»). У таких умовах окремі функції здійснюють саморегулювання системи, забезпечуючи підтримання динамічної рівноваги. Якщо розглядати державу як систему та виокремлювати в ній функції, то ці функції фактично забезпечують існування та рівновагу всієї системи.

Якщо розглядати правові науки, складність дослідження функцій держави зумовлена значною мінливістю предмету пізнання. В даний час існує безліч теорій, що стосуються розуміння самої держави, її виникнення та періодизації.

Досить не погано Іванніков І. А., досліджуючи проблематику функцій держави, особливо підкреслював необхідність одночасного розуміння функцій як напрямків діяльності держави та її основних обов'язків, у яких виражаються та конкретизуються її класова сутність і соціальне призначення [11, с. 122].

Розуміння функції було запропонованим Піскотіним М. І. За його трактуванням, основні функції – це види діяльності держави, потреба в яких обумовлює необхідність її існування. Вони відображають найбільш суттєві риси держави, її соціальну природу та складають загальні напрями державної роботи, спрямо-

вані на виконання основних (корінних) завдань держави на відповідному етапі її розвитку. Більшість дослідників вважають поділ функцій держави на внутрішні та зовнішні беззаперечним [9]. Критерієм цього поділу є спрямованість функції за межі території держави. Таким чином, сутність зовнішньої функції полягає в тому, що вона так чи інакше поширюється на інші держави.

Як бачимо з праць різних дослідників, термін «функція» використовується у різних значеннях та різних видах людської діяльності, тому сфера його застосування виходить за межі правової науки та суспільних наук загалом, тому з'ясування «функції» національної безпеки в державному управлінні необхідно розглядати через з'ясування таких складових як:

- визначення основних завдань. Розуміння сутності національної безпеки допомагає чітко визначити основні завдання, які стоять перед державними органами. Це дозволяє спрямувати ресурси на найважливіші напрямки діяльності та забезпечити ефективне виконання завдань;

- стратегічне планування. Знання функцій національної безпеки сприяє розробці стратегій та планів, що відповідають реальним потребам і загрозам.

Це допомагає підготуватися до можливих викликів і забезпечити довгострокову стабільність, розподілу повноважень:

- чітке розуміння функцій національної безпеки дозволяє раціонально розподілити повноваження між різними державними органами та структурами. Це забезпечує координацію та взаємодію між ними, що є ключовим для ефективного реагування на загрози;

- оцінка ефективності. Визначення функцій національної безпеки дає можливість розробити критерії оцінки ефективності заходів, що вживаються. Це дозволяє аналізувати результати діяльності та вносити необхідні корективи;

- правове регулювання. Розуміння сутності та функцій національної безпеки сприяє розробці адекватної нормативно-правової бази. Це забезпечує правову підтримку заходів з забезпечення безпеки та захисту прав і свобод громадян; підвищення суспільної довіри;

- чітке визначення та пояснення функцій національної безпеки допомагає підвищити рівень довіри громадян до державних інституцій. Це сприяє підтримці та легітимності заходів, спрямованих на забезпечення безпеки: адаптації до змін;

- розуміння функцій національної безпеки дозволяє державним органам бути гнучкими

та адаптивними до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Це допомагає оперативно реагувати на нові виклики та загрози.

Отже, визначення цих критеріїв допоможе застосувати класифікацію за принципом «внутрішні та зовнішні», яка обумовлюватиме необхідність створення своєрідної ієрархії функцій, як поділу основних на неосновні, або ж визначення частини неосновних як допоміжних.

Слід зауважити, що до основних напрямів забезпечення внутрішньої безпеки відносяться: успішне здійснення економічних реформ; зниження гострих соціальних протиріч; захист духовних, інтелектуальних та культурних цінностей; підтримка модернізації армії та потенціалу оборони загалом; захист життя, здоров'я, прав та свобод людини; збалансована регіональна політика.

До основних напрямів забезпечення зовнішньої безпеки відносяться: забезпечення національних інтересів у міжнародних відносинах; оборона від зовнішніх загроз; економічна безпека; контроль над міграційними потоками; протидія міжнародному тероризму та організованій злочинності; захист інформаційного простору.

Окрім цього, враховуючи глобалізацію як сучасний і постійний фактор впливу на державу, певні «традиційні» функції можуть мати одночасно і зовнішній, і внутрішній характер. Це означає, що функції, які раніше традиційно вважалися внутрішніми, такі як: економічні реформи чи соціальний захист, можуть мати значний вплив на зовнішні відносини, а функції, що виконуються на міжнародному рівні, можуть безпосередньо впливати на внутрішню ситуацію в країні. Глобалізація сприяє інтеграції різних аспектів державної діяльності, де внутрішні та зовнішні функції часто переплітаються і взаємодіють, створюючи нові виклики і можливості для національної безпеки.

Забезпечення національної безпеки посідає особливе місце у системі функцій держави. Різні науковці намагалися визначити його роль у цій системі. Зокрема, О.В. Лемак запропонував розглядати забезпечення національної безпеки як ключову функцію держави. Він підкреслює, що ця функція є основною для підтримання стабільності та безпеки держави, оскільки вона включає в себе комплекс заходів, спрямованих на захист національних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Висновки. Таким чином, основна функція держави щодо забезпечення національної безпеки є ключовим елементом в діяльності державного управління і полягає у захисті

національних інтересів та цінностей у різних сферах, зокрема: військово-силовій, екологічній, економічній, політичній та інформаційній. Це включає забезпечення територіальної, екологічної, економічної, політичної та інформаційної безпеки держави. Невід'ємність цієї функції підкреслюється тим, що вона спрямована на протидію потенційним або реальним загрозам, що можуть негативно вплинути на національні інтереси, забезпечуючи стабільність і розвиток держави в умовах сучасних викликів та загроз.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал можемо зробити висновок, що національна безпека є критично важливою функцією держави, оскільки вона забезпечує стабільність і цілісність країни в умовах постійних зовнішніх і внутрішніх загроз. Як ключовий напрямок державної діяльності, вона охоплює військово-силову, екологічну, економічну, політичну та інформаційну сфери, кожна з яких має свої специфічні об'єкти захисту.

Забезпечення національної безпеки допомагає підтримувати основні національні інтереси, зберігати територіальну цілісність і забезпечувати сталий розвиток суспільства. Вона є важливим інструментом для запобігання і реагування на загрози, що можуть виникати через зовнішню агресію, економічні кризи, екологічні катастрофи або політичні та соціальні конфлікти.

Таким чином, ефективне виконання функції забезпечення національної безпеки є запорукою стабільності і благополуччя держави. Воно забезпечує необхідні умови для розвитку і процвітання суспільства, що робить її однією з найважливіших функцій для функціонування будь-якої сучасної держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глуценко О.О. (2023). Функція забезпечення безпеки держави в умовах воєнного стану. Часопис Київського університету права. 2023. №1. С. 53-56.
2. Джураєва О.О. Теоретико-правовий аспект функції забезпечення національної безпеки сучасної держави. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2021. №53. С. 8-11.
3. Дикий А.П., Дика О.С., Наумчук К.М., Тростенюк Т.М. Понятійно-категоріальний апарат інформаційної безпеки України в забезпеченні національної безпеки. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. №4. С. 23-31.
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Ліпкан В.А. Національна безпека України : [навч. посіб.] / 2-ге вид. К. : КНТ, 2009. 576 с/
6. Помаза-Пономаренко А.Л. Роль інституту президентської влади у сфері забезпечення національної безпеки. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. №1. URL: https://el-zbirn-du.at.ua/2019_1/32.pdf
7. Прокопенко О.Г. Функції сучасної держави: загальнотеоретична характеристика. Держава і право : зб. Наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 15. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2002. С. 41-48.
8. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник К.: НАДУ, 2011.
9. Турченко Ю. Збройні Сили України: нелінійна еволюція конституційного органу. Політичний менеджмент. 2010. № 4. С. 140-147.
10. Хилько О.Л. Теоретичні засади визначення загроз національній безпеці України та шляхи її забезпечення: автореф. дис... канд. політ. н.: 23.00.01. Київ, 2004. 16 с
11. Ivannikov I.A. Current problems of the theory of state and Rights: textbook. Allowance. Yurlitinform Publishing House, 2009. 343 p.